

FÖLDRAJZ

TÁRSADALOMFÖLDRAJZ
GLOBÁLIS PROBLÉMÁK

10

f

A TERMÉSZETRŐL TIZENÉVESEKNEK

A TERMÉSZETRŐL TIZENÉVESEKNEK

FÖLDRAJZ

*A világ változó
társadalmi-gazdasági képe* **10**

ÖTÖDIK, VÁLTOZATLAN KIADÁS
MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2018

I. fejezet
A VILÁGGAZDASÁGI
FOLYAMATOK

II. fejezet
AZ EURÓPÁN KÍVÜLI
KONTINENSEK

III. fejezet
EURÓPA HELYE
A VILÁGGAZDASÁGBAN

IV. fejezet
MAGYARORSZÁG – HELYÜNK A KÁRPÁT-
MEDENCÉBEN ÉS EURÓPÁBAN

V. fejezet
A GLOBÁLIS KIHÍVÁSOK

TARTALOM

ELŐSZÓ	8
--------------	---

A VILÁGGAZDASÁGI FOLYAMATOK

A gazdasági élet alapjai	10
A világméretűvé váló gazdaság I–II.	14
A transznacionális vállalatok	20
A nemzetgazdaságok és az állam változó szerepe ..	24
Az integrációk és a nemzetközi szervezetek	28
Pénzügyi egyszeregy	33
Globális pénzügyi kérdések	38
A gazdasági ágak elhelyezkedésére ható tényezők .	42
Iránytű a világgazdaságban való tájékozódáshoz	45
Összefoglalás	49

AZ EURÓPÁN KÍVÜLI KONTINENSEK

Az Amerikai Egyesült Államok: a világgazdaság fókuszában	52
Népesség, társadalom, mindennapi élet az Egyesült Államokban	56
Az Amerikai Egyesült Államok gazdasági köorzetei	58
Az USA árnyékában: Latin-Amerika	62
Világgazdasági centrum Ázsiában: Japán	68
Kelet- és Délkelet-Ázsia újonnan iparosodott gazdaságai	73
A világgazdaság „sarkánya”, Kína	76
Fények és árnyak a kínai nagy falon	81
India – a feltörekvő nagy gazdaság	85
Kóolajra épülő gazdaságok a Közel-Keleten	89
Külön utakon a Közel-Keleten:	
Izrael és Törökország	93
Ázsiai országok a gazdasági elmaradottság csapdájában	97
Afrika: a világ peremén?	101
A fekete kontinens színei	105
Kis helyek – nagy jelentőséggel	109
Összefoglalás	113

EURÓPA HELYE

A VILÁGGAZDASÁGBAN

Európa tagolódása és gazdasági térszerkezete	116
Úton az egységes Európa felé	120
Az európai együttműködés alapjai	123
Hogyan tovább?	
Kérdések az Európai Unió jövőjéről	127

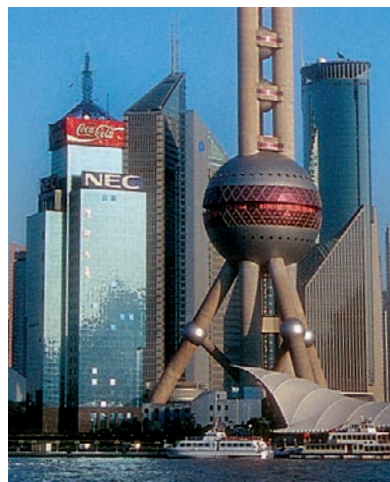
A csatornán túl: Egyesült Királyság	131
Az európai gazdaság magterületén: Franciaország ..	135
Az integrálódás példája: a Benelux államok	139
Az európai integráció vezető gazdasági hatalma: Németország	142
Alpesi országok Európa közepén	145
Fejlett országok a magterületen kívül	149
Európa napos oldala: Dél-Európa	153
Nyugat és Kelet között: Kelet-Közép-Európa I–II.	157
Délkelet-Európa: Kultúrák metszetében	163
Európa keleti végein I–II.	169
Összefoglalás	175

MAGYARORSZÁG – HELYÜNK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN ÉS EURÓPÁBAN

Hazánk természeti erőforrásai	178
Társadalmi erőforrásaink	181
A rendszerváltozás társadalmi-gazdasági következményei	186
Az országhatáron átívelő kapcsolataink	192
Gyönyörű Magyarország	195
Nagyító alatt a régiók	199
A Közép-Magyarország régió	203
A nyugati határszél régiója	206
A Közép- és Dél-Dunántúl	209
Észak-Magyarország	214
Régiók az Alföldön	217
Összefoglalás	221

A GLOBÁLIS KIHÍVÁSOK

A túlnépesedés és a népességfogyás	224
A nagyvárosok társadalmi és környezeti problémái	228
Túlfogyasztás és éhezés a Földön	231
Az energiaéhes világ	235
Fogyatkozó természeti erőforrások	239
A geoszférák környezeti állapota és védelme	243
A fogyasztói társadalomtól a tudatos fogyasztói magatartásig	245
Nemzetközi összefogás a jövőért	249
A fenntartható világ	252
Ahogy élünk, ahol élünk – Szempontok a fenntarthatósághoz	255
Összefoglalás	258
Függelék	259

ÚTMUTATÓ A TANKÖNYVHÖZ

A tankönyv napjaink alapvető társadalom- földrajzi összefüggéseinek megértéséhez nyújt információkat. A szöveget ábrák, térkép-vázlatok, fotók, táblázatok és statisztikai adatok egészítik ki. Ezek elsősorban elemzésekre alkalmasak. Szükségeitek lesz azonban az atlaszra, annak tematikus térképeire is.

A tananyagot a normálbetűs szedés tartalmazza. A legfontosabb szakkifejezéseket, fogalmakat **vastag betűs** szedés emeli ki.

Az apró betűs ismeretek egy része alátámasztja, színesíti a tananyagot. Ezeket nem kell megtanulnotok, de érdemes végig gondolni a leírakat. Más részüket az érettségizők számára nyújt bővebb ismereteket, kiegészítő tananyagrészeket.

f FOGALOMTÁR

A leckék elején felsorolt fogalmak felidézése, alkalmazása segíti a tananyag megértését, rögzítését. Győződjétek meg róla, hogy tudjátok-e, mit jelentenek!

g NÉZZ UTÁNA! GONDOLKODJ EL RAJTA!

Itt olyan feladatokat oldhattok meg, amelyekhez önálló gondolatokat kell megfogalmaznotok, illetve gyűjtőmunkát végezhetek.

o OLVASD EL!

Ezt nemcsak a kiegészítő anyagként feldolgozott témáknál ajánljuk, hanem az egyes leckék végén található érdekességeknél is.

BESZÉDES TÉNYEK, SZÁMOK

Ezeket az összeállításokat gondolatébresztőnek, rácsodálkozásnak szántuk. Véletlenül sem tanulandók meg!

e ELLENŐRIZD TUDÁSOD!

A tananyagzáró kérdésekkel, feladatokkal ellenőrizhetitek, hogy értitek-e, tudjátok-e az adott lecke legfontosabb tényeit, összefüggéseit.

ÖSSZEFOGLALÁS

Minden fejezet végén egy rövid áttekintő vázlatot találsz. Miután átismételted a tananyagot, ennek segítségével ellenőrizheted a tudásod. Az utalásokra építve próbáld meg röviden összefoglalni a tanultakat. Ha valahol elakadsz, azt jelzi, hogy azt a részt még egyszer át kell, hogy nézd.

A tankönyv végén lévő **Függelék** adatai az elemzést, az összehasonlítást, a vizsgáldást szolgálják.

„Úgy legyetek jó magyarok, hogy ne legyetek rosszabb európaiak, és úgy legyetek jó európaiak, hogy ne legyetek rosszabb magyarok!”

Márai Sándor

KEDVES DIÁKOK!

Az ember része a természetnek, amely körülveszi. Törvényei rá is érvényesek. Fennmaradása attól függ, hogy képes-e ésszerűen felhasználni a környezet adottságait.

Az ember társadalomban él. Természeti környezetét birtokba veszi, és földrajzi térré alakítja. Ebben mind a természeti, mind a társadalmi törvényszerűségek érvényesülnek.

A változások üteme az utóbbi évtizedekben hihetetlenül felgyorsult. A 21. század emberének meg kell értenie, követnie kell ezeket. Ezért elengedhetetlen, hogy tudását folyamatosan megújítsa. Ha valaki 40 éve azt állította volna, hogy a boltban egy műanyag lapocska segítségével lehet fizetni, az emberek a zsebükben hordják a telefonjukat, elektronikus úton intézik bankügyeiket, illetve okostelefonjukról, tablettükről leveleket, fotókat továbbítanak más kontinensen élő barátaiknak, megmosolyogták volna. Ma már mindez valóság.

Könyvünkben azt a szemléletmódot közvetítjük számotokra, amely hozzásegít benneteket ismereteitek folyamatos megújításához, a változások követéséhez.

Tájékozódásunk fő területe a társadalmi-gazdasági tér, amellyel a **társadalomföldrajz** foglalkozik. Megismeritek az ember termelőtevékenységét és annak eltérő vonásait a Föld különböző térségeiben. Megértitek majd, hogy a társadalom életét többirányú, kölcsönös összefüggések mozgatják. Kapcsolatot találhattok pl. a népességrobbanás, az élelmészeti válság, az egészségügyi ellátás, az oktatás helyzete és a termelési kultúrák színvonalának között. Magyarázatot kaptok arra is, hogy miért lépik túl a szerveződések, a folyamatok az országhatárokat, hogyan válnak hatásai világméretűvé.

A tananyag feldolgozásakor ne csak befogadjátok az információkat. Kérdezzetek, vitatkozzatok, érveljétek! Alakítsátok ki egyéni véleményeteket, de keressétek a meg egyezést és a megoldási lehetőségeket is! Kísérjétek figyelemmel az újságok híreit, a tévé tudósításait, az internetet és az egyéb információforrásokat!

Sok érdekes, izgalmas földrajzórát kívánunk

a Szerzők

I. fejezet

A VILÁG- GAZDASÁGI FOLYAMATOK

GLOBÁLIS PÉNZÜGYI KÉRDÉSEK

FOGALOMTÁR

pénzügyi (monetáris) világgazdaság, tőke, pénztőke, nemzetközi tőkeáramlás, értékpapír-befektetés, működőtőke-befektetés, „barna-” és „zöldmezős” beruházás, gyarmati típusú, külkereskedelem-helyettesítő, termelési-helyező tőkekivitel, külső és belső adósságállomány, eladósodás, adósságválság, „petrodollár”, adósságspirál, adósságcsapda

Ismételd át, hogy milyen szerepet játszik a pénz a globális gazdaságban!

A pénzügyek nemcsak mindennapjainkat szövik át, hanem a mai világgazdaság alapját is képezik. Jelentőségük akkora, hogy – bár a szolgáltatásokhoz tartoznak – külön **pénzügyi**, azaz **monetáris világgazdaságról** beszélhetünk. A pénzügyi mozgások útjában álló akadályok lebontásával (neoliberális gazdaságpolitika, információs-technológiai forradalom) a pénzügyi rendszer is globalizálódott. Ez a pénzügyi folyamatok felgyorsulását és szövevényesebbé válását eredményezte.

Az ebből adódó számtalan kérdés közül kettőt tekintünk át részletesebben. A nemzetközi tőkeáramlás nélkülözhetetlen feltétele a globális gazdaság működésének, míg a nemzetgazdaságok eladósodása kedvezőtlen „mellékhatása” annak.

A NEMZETKÖZI TŐKEÁRAMLÁS

Gondold végig, hogy mi mindenre lehet szükség egy vállalkozás elindításához!

A **tőke** tág fogalom. Tőkének nevezünk minden olyan felhalmozott értéket, amely értéktöbbletet hozhat a tulajdonosa számára. Így tőke lehet valamilyen áru vagy valamilyen képesség is.

Tőke lehet például a tudás is. Egy jól képzett, nehezen pótolható szakember számára a tudása a munkaerőpiacon tőkeként viselkedik. Létezik kapcsolati tőke is. Ebben az esetben az előnyös társadalmi kapcsolatokat kiaknázva lehet profitot termelni.

A piacgazdaságban a legfontosabb a **pénztőke**. A pénz – amelyet pl. a fogyasztók vásárlásra költenek vagy maguknál tartanak – még nem jelent pénztőkét. Csak akkor válik azzá, ha fel-

38.1. A külföldi működőtőke-áramlás egyik tipikus példája a Budaörs melletti M0-s körgyűrű szomszédságában kialakított ipari park és logisztikai központ. A beruházások nagy része már a szolgáltatásokba áramlik.

használása során pénztöbblet keletkezik. A világgazdaságban lévő tőke nagy része pénztőke formájában van jelen.

A pénztőke országhatárokat átlépő mozgása a **nemzetközi tőkeáramlás**. Ennek két jellemző módja lehetséges.

A) Az értékpapír-befektetés

A részvényeket vásárló külföldiek (pl. magán-személyek, vállalatok) általában nem törekszenek arra, hogy a megszerzett tulajdonjogukat a vállalat ellenőrzésére használják fel. Céljuk a részvények eladásából származó nyereség vagy az osztalékból való részesedés.

B) A működőtőke-befektetés

A termelés szempontjából sokkal lényegesebb befektetési forma. A működő tőkét befektetők leányvállalatokat hoznak létre valamelyik országban. A legnagyobb működőtőke-befektetők a transznacionális vállalatok.

„**Barnamezős**” (rekonstrukciós) **beruházások** esetén egy már meglévő vállalatot vásárolnak meg és modernizálnak. A teljesen új vállalatalapítások a „**zöldmezős**” **beruházások**.

A nemzetközi működőtőke-befektetésnek több célja is lehet.

- A **gyarmati típusú** tőke kivitel során a tőke a kitermelő iparban és a mezőgazdaságban, valamint a kiépítésre váró feldolgozóiparban és az infrastruktúrában talál befektetési terepet.
- A **külkereskedelem-helyettesítő** tőkemozgás elsősorban a fejlett országok között jellemző. A befektetők az egyes nemzetállamok protekcionista kereskedelempolitikáját kerülik meg oly módon, hogy a vámhatárokon belül hoznak létre vállalatokat. Ezek árucikkei már hazai terméknek számítanak, nem kell vámot fizetni értük.
- A **termeléskihelyező tőke kivitel** során a fejlett országok elavult és/vagy környezet-szennyező technológiáikat, gyáraikat telepítik ki a fejlődő országokba.

A működőtőke-áramlás mely típusába sorolnád: a dél-koreai Samsung gyár magyarországi telephelyének létrehozását; Kína afrikai tőkekihelyezéseit; Japán délkelet-ázsiai befektetéseit? Gyűjtsetek további példákat!

AZ ORSZÁGOK ADÓSSÁGA

A családokhoz hasonlóan az országok is vehetnek fel hiteleket. Ha ezt más államoktól és/vagy nemzetközi pénzintézetektől veszik fel, akkor **külső adósságállomány** keletkezik. Egy állam a saját polgáraitól és a vállalataitól is tud hitelt felvenni kötvénykibocsátás formájában. Ebben az esetben **belső adósságállományról** beszélünk.

Az egyes országokat különféle okok ösztönzik a kölcsönök felvételére. A legszegényebb országok például azért vettek fel kölcsönöket, hogy elindítsák gazdaságuk fejlesztését. Mások fegyverkezni akartak. A délkelet-ázsiai és a latin-amerikai országok gazdasági szerkezetük átalakítása és fontos ásványkincs-lelőhelyek kitermelésének megindítása miatt döntöttek a hitelek felvétele mellett. A volt szocialista országok annak idején a gazdasági növekedést és az életszínvonal mesterséges szinten tartását akarták a felvett kölcsönökből fedezni.

A hitelek felvétele önmagában nem jelent **eladósodást**. Erre akkor kerül sor, ha az ország nem képes fizetni a hitelekkel kapcsolatos tartozásait.

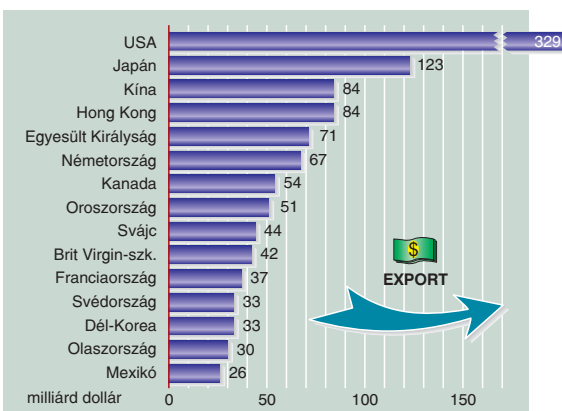
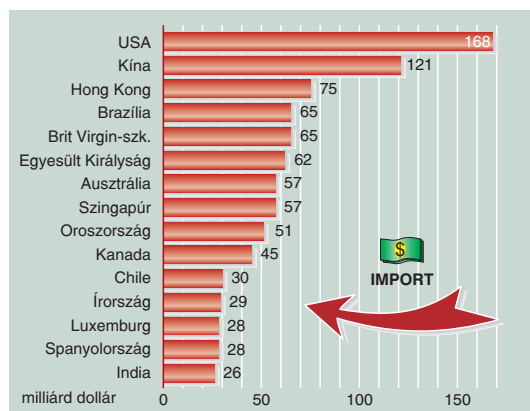
Az eladósodottság mérésére többféle statisztikai mutatót használnak. Leggyakrabban a GDP-hez vagy az exporthoz viszonyítják.

AZ ADÓSSÁGVÁLSÁG

Napjainkban sok ország gazdaságát köti gúzsba a súlyos adósságteher.

Az adósságválság létrejöttében részben az egyes országok rossz hitelpolitikája, részben túllük független világgazdasági körülmények játszottak szerepet. Ezek gyökerei az 1973-as kőolajválságig nyúlnak vissza. Az 1973-as kőolajárrobbanás nemcsak a világgazdaság válságához járult hozzá, hanem felborította a pénzügyi rendszerek működését is. Az OPEC-országok a kőolaj világgazdasági árának emelkedése miatt igen sok pénzhez jutottak. Ezt a pénzt nevezik a közgazdászok **„petrodollároknak”**, azaz az olajbevételekből származó többletbevételnek.

39.1. A legjelentősebb működőtőke-importőr és -exportőr országok (2012). Hasonlítsd össze a két diagramot! Melyek azok az országok, amelyek sok működő tőkét fektetnek be, de a területükre is sok érkezik? Milyen okai lehetnek ennek?

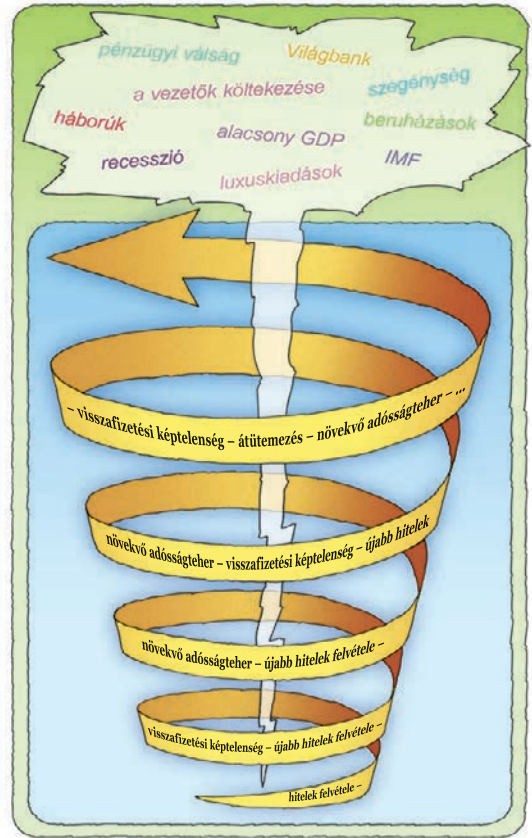

A világgazdaságban ezzel megnőtt a pénz mennyisége. Ebből sokan kínáltak hiteleket igen alacsony hitelkamatokkal. Azoknak az országoknak, amelyeknek viszont pénzre volt szükségük, ez kapóra jött. Tömegével vettek fel hiteleket a latin-amerikai, az afrikai és a kelet-közép-európai államok is.

A hitelek visszafizetése azonban az évek során egyre nehezebbé vált. A hiteleket ugyanis többségben USD-ban vették fel, márpedig a dollár árfolyama egyre emelkedett. Ez önmagában is megemelte a terheket. A problémát fokozta a hitelkamatok emelkedése is. A kölcsönöket felvevő országok nem – vagy csak részben – tudták fizetni adósságaikat. Ezért újabb – immár magasabb kamatú – hiteleket vettek fel, hogy törleszteni tudják korábbi adósságaik kamatterheit. Ezt az önmagába visszatérő, egyre csak bővülő adósságtétel növekedést nevezzük **adósságspirálnak**.

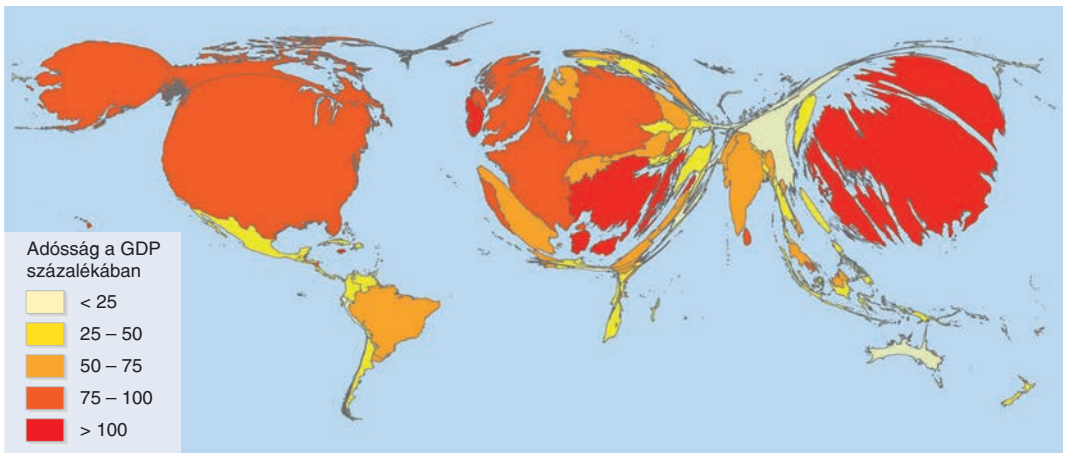
Ha ez az egyre gyarapodó államadósság egyre kisebb gazdasági teljesítményekkel és állami bevételekkel párosul, az adósságok visszafizetése lehetetlenné válik. Az így kialakuló válsághelyzet az **adósságsapda**.

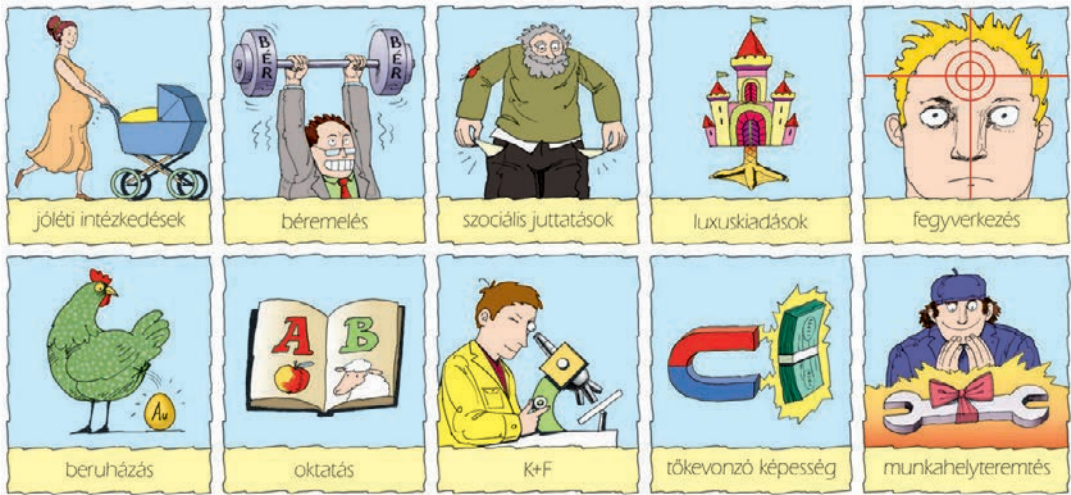
Sok ilyen, adósságsapdában vergődő ország található Afrika Szaharától délre eső területein. Elsősorban fejlesztési segélyek és hitelek miatt adósodtak el a Világbanknak, az IMF-nek és a regionális fejlesztési bankoknak. Bár adósságállományuk egyenként nem sok, bevételeik olyan alacsonyak, hogy ez az adósság is óriási terheket ró rájuk.

40.1. Az adósságspirál kialakulása. Csoportosítsd az eladósodás külső és belső okait! Magyarázd meg az eladósodás folyamatát az ábrán látható fogalmak felhasználásával!

40.2. A világ országainak adóssága (2011) Forrás: www.viewsoftheworld.net. Olvasd le a torzított térképről, hogy melyek a legnagyobb adóssággal rendelkező országok! Keress magyarázatot arra a látszólagos ellentmondásra, amely az Afrikáról alkotott általános vélekedés és a térképen ábrázolt adatok között van!

41.1. Az állam által felvett hitelek felhasználási lehetőségei. Melyik felhasználási módot tartod helyesnek? Válaszodat indokold is meg!

Az utóbbi évtizedben az államadósságok viszonylatában új folyamatokat lehetett megfigyelni.

A fejlődő országok adósságtérhei kissé mérséklődtek. Ennek összetett okai vannak. Az intenzíven iparosodó fejlődő országokban a növekvő exportbevételek és a gyarapodó GDP ellensúlyozzák az adósságtéher növekedését. Néhány igen alacsony jövedelemmel rendelkező fejlődő országnál enyhülést jelentett az adósságtéher egy részének elengedése is.

A 2008-as válság hatására ugyanakkor olyan országok (pl. Olaszország, Görögország, Spanyolország) kerültek nehéz helyzetbe (pl. eladósodás, államháztartási hiány), amelyekről ezt korábban senki sem feltételezte.

A válságban ugyanis fontos szerep hárult az államra. Több esetben volt szükség például a pénzintézetek támogatására vagy a munkanélküliség kezelésére. Az intézkedések sok esetben csak az államadósság növekedésével voltak lehetségesek.

g NÉZZ UTÁNA! GONDOLKODJ EL RAJTA!

1. Milyen zöldmezős beruházások valósultak meg az elmúlt években lakóhelyed környékén? Milyen kedvező változásokat idéztek elő?

e ELLENŐRIZD TUDÁSOD!

1. Mi a tőke?
2. Milyen típusai vannak a nemzetközi tőkeáramlásnak?
3. Mi különbözteti meg a működő tőkét a pénztőke többi formájától?
4. Milyen céllal történnek nemzetközi tőkebefektetések?
5. Mért vesznek fel államok hiteleket? Mikor okoz a hitelek felvétele eladósodást?
6. Hogyan alakul ki az adósságspirál?
7. Mit jelent az adósságcsapda?

II. fejezet

AZ EURÓPÁN KÍVÜLI KONTINENSEK

KELET- ÉS DÉLKELET-ÁZSIA ÚJONNAN IPAROSODOTT GAZDASÁGAI

FOGALOMTÁR

újonnan iparosodott ország, korszerű technológia, működő tőke, exportösztönző iparpolitika, olcsó, szakképzett, szorgalmas munkaerő, tőkeexport, városállam, pénzügyi és üzleti szolgáltatás, nyersanyag- és energia-hordozó-készlet, turizmus

FEJLŐDÉS JAPÁN HOLDUDVARÁBAN – A KISTIGRISEK

Ázsia világgazdasági szerepének növekedésében a kelet- és délkelet-ázsiai **újonnan iparosodott országok** is szerepet játszanak.

A térség országai a Japán által kitaposott utat járják. Japán nemcsak példakép, hanem a **korszerű technológia** forrása is. A **működőtőkebefektetések** is főként innen, de az USA-ból és az EU-ból is érkeznek. Ipari termékeiket az Egyesült Államokba és az Európai Unióba exportálják. A fő kereskedelmi partnereik azonban Japán és Kína.

Az újonnan iparosodott gazdaságok első nemzedékéhez a **Koreai Köztársaság, Tajvan, Szingapúr** és **Hongkong** tartoznak. Ezeket az országokat „**kistigrisek**”-nek is nevezik.

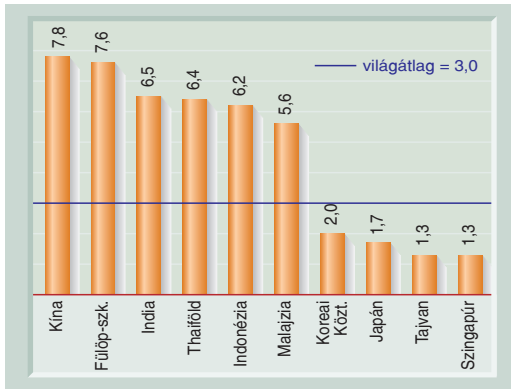
Gazdasági sikerük titka az **exportösztönző iparpolitika**. Ennek nyomán olyan ágazatokat fejlesztettek, amelyek termékei a világpiacon eladhatók. Versenyképességük másik forrása az **olcsó munkaerő** és a dolgozók rendkívüli **szorgalma**. Első sikereiket a textiliparban érték el, majd munkaigényes tömegárukkal jelentkeztek a világpiacon. Ezt követően pedig már a **szakképzettséget**, az önálló kutatást-fejlesztést és nehézipari háttérrel kívánó termékeikkel váltak a világkereskedelem szereplőivé. Kivitelük azonban viszonylag szűk keresztmetszetű: főként az autóipar és az elektronika termékeiből áll.

Számos gazdasági mutatójuk megközelíti vagy utoléri a **fejlett országokét**.

A **Koreai Köztársaság** a kistigrisek közül is kiemelkedik gazdaságának sokoldalúságával. Meghatározó vonása a szellemi tőke felhalmozása. (Jelenleg az ország a világsők között van

73.1. A gazdasági fejlődés szakaszai Kelet- és Délkelet-Ázsiában. (Megjegyzés: A délkelet-ázsiai fejlődési lépcsőkhöz Kína és India nem illeszthető be. Fejlődésüket ugyanis a globális gazdaság folyamatai indították el.)

A KIVITEL BŐVÍTÉSÉNEK FŐ TÉNYEZŐI	1970 KÖRÜL	1980 KÖRÜL	AZ 1990-ES ÉVEKBEN
tőke kivitel, új kutatási eredmények (gyártási eljárások, szabadalmak)			Japán
nagy szaktudást igénylő, csúcstechnológiai termékek (pl. számítógépek és alkatrészek, szórakoztatóelektronika, gépkocsik, gyógyszerek)		Japán	Tajvan Szingapúr Hongkong Koreai Köztársaság
beruházás- és nyersanyag-igényes nehézipari termékek (pl. vegyi áruk, acél, hajók)	Japán	Tajvan Szingapúr Hongkong Koreai Köztársaság	Malajzia Thaiföld Indonézia Fülöp-szigetek
sok olcsó munkaerőt kívánó egyszerű iparcikkek (pl. szövetek, konfekcióáruk, játékok)	Tajvan Szingapúr Hongkong Koreai Köztársaság	Malajzia Thaiföld Indonézia Fülöp-szigetek	

74.1. Gazdasági növekedés Kelet- és Délkelet-Ázsiában (2012-ben, az előző év százalékában). Indokold a világátlagtól való eltéréseket!

a felsőoktatásban részt vevők arányát tekintve.) Iparának vezető ágazatai az **elektronika és a híradástechnika**. Nemzetközi hírvagyvállalatai (pl. Samsung, LG) minden világrészen megvetették a lábukat. A dél-koreai gépipar sikerágazata ezeken kívül a **hajóépítés** és a gyorsan terjeszkedő **autógyártás** (pl. Hyundai, KIA) is. Az ország iparának központja a tízmilliós főváros, **Szöul**.

Tajvan – bár lakói kínaiak – Kínától eltérően piacgazdaságot működtet.

A Tajvan szigetén fekvő Kínai Köztársaság és a kontinentális Kína (Kínai Népköztársaság) politikai kapcsolata a mai napig rendezetlen. A második világháború után polgárháború dúlt Kínában, mely 1949-ben ért véget. Kína szárazföldi területein a kommunista párt vette át a hatalmat, létrehozva a Kínai Népköztársaságot. A vele szemben álló polgári erők Tajvanon rendezkedtek be Kínai Köztársaság néven. Így „két

74.2. Szöul középkori városfala ma „régit és újat” választ el egymástól

Kína” jött létre. A helyzetet mindkét állam átmenetinek tekinti. A nem túlzottan baráti politikai légkör ellenére a gazdasági kapcsolatok rendkívül szorosak: a tajvani befektetések zöme a Kínai Népköztársaságba irányul.

Az USA támogatását élvező ország mára a térség egyik legfontosabb **tőkeexportőre**. A műszaki élvonalba tartozó termékei a világ minden részébe eljutnak. Az **információs technológia** területén napjainkban az ország az egyik legjelentősebb exportőr az USA és Japán után (számítógép-memóriák, chipek, laptopok stb.).

A **városállam, Szingapúr** ma a leggazdagabb országok közé tartozik. A világ valamennyi fontos transznacionális cége létesített itt képviseletet vagy leányvállalatot. Gazdasági életében a tőke- és technológiaigényes feldolgozóipar és a szolgáltatási szektor a legjelentősebb. A **penzügyi és üzleti szolgáltatásokból** származik GDP-jének közel harmada. Szingapúr a világ vezető kereskedelmi központja és az egyik legnagyobb áruforgalmat lebonyolító kikötője.

Hongkong 1997 óta a Kínai Népköztársaság része, addig Nagy-Britannia egyik legfontosabb gyarmata volt. Stratégiai fekvése mellett ez is hozzájárult gazdasági fejlődéséhez. Világviszonylatban is jelentős **penzügyi és kereskedelmi központ**. Elektronikai ipara is jelentős.

A MÁSODIK NEMZEDÉK

1980-tól kezdődött az újonnan iparosodó országok **második hullámának** gazdasági fejlődése. Ezek az államok: **Thaiföld, Indonézia, Malajzia és a Fülöp-szigetek**.

74.3. Szingapúr lát képe. A város a délkelet-ázsiai térség pénzügyi, kereskedelmi központja

75.1. Kezdetben a befektetőket az olcsó munkaerő, a természeti erőforrások és az új piacok vonzották az újonnan iparosodó országokba

Fejlődésük útja több szempontból különbözik a „kistigrisekétől”. Általában jelentős **nyersanyag- és energiahordozó-készletekkel** rendelkeznek. Mezőgazdasági termelésük szintén fontos. Feldolgozóiparuk a **külföldi működő tőke** segítségével épült ki és fejlődik.

Thaiföld exportbevételeinek több mint fele a **feldolgozóipar** termékeiből származik. Ezek között legjelentősebbek az elektronikai cikkek.

Az állam fontos bevételi forrása a **turizmus**. A hosszú, egész évben napos tengerpartja, az évezredes kultúrát őrző buddhista szentélyek, kolostorok, mesés paloták egyaránt vonzzák a látogatókat.

A főváros, **Bangkok** Délkelet-Ázsia legnagyobb **idegenforgalmát** bonyolítja le.

Indonézia Földünk negyedik legnépesebb országa. Gazdasági fejlődését kezdetben a kőolajból származó bevételeinek köszönhette. Később jelentőssé vált a feldolgozóipar (és ezen belül az exportorientált ágazatok fejlesztése). Ezeket az eleinte Japánból, de ma már többnyire az újonnan iparosodott országok első köréből

75.2. Buddha-szobrok Thaiföldön. *Nézz utána, hogy melyek a buddhizmus legfontosabb tanai!*

érkező működő tőkére támaszkodva éri el. A tőkét főként az **olcsó munkaerő** csábítja ide.

Gazdasági életének központja Jáva szigete, ahol lakosságának több mint a fele él. A mezőgazdasági és az ipari termelés döntő része innen származik. A működő tőke többsége is ide irányul.

Az ország fővárosa, **Dzsakarta** Délkelet-Ázsia legnépesebb városa.

Malajzia az 1990-es évtizedben olyan gyorsan fejlődött, hogy a második hullámban iparosodott országok élére került. A **külföldi működő tőke** összértéke Malajziában meghaladja a közép- és kelet-európai országokban együttesen meglévő állományt. Kiviteli cikkeinek nagy része ma már feldolgozott ipari termék. Emellett az ország jelentős kőolaj-, ónérc- és kaucsukexportőr. Az ország legfontosabb külkereskedelmi kapcsolatai az USA-hoz, Szingapúrhoz és Japánhoz kötődnek.

A **Fülöp-szigetek** feldolgozóipara elektronikai cikkeket, szöveteket, ruhákat, élelmiszer-ipari termékeket gyárt. A főként az USA-ból származó tőkebefektetések nagy része a főváros, **Manila** rohamosan terebélyesedő agglomerációjába érkezik.

ELLENŐRIZD TUDÁSOD!

1. Mi jellemzi az újonnan iparosodott kelet- és délkelet-ázsiai országok gazdaságpolitikáját?
2. Mi volt Japán szerepe a térség országainak fejlődésében?
3. Hasonlítsd össze az első és a második hullám országainak gazdaságát!
4. Mely iparágak termékeivel törtek be a világpiacra?
5. Melyek a beruházásokhoz szükséges tőke forrásai Délkelet-Ázsiában?

III. fejezet

EURÓPA HELYE A VILÁG- GAZDASÁGBAN

HOGYAN TOVÁBB? KÉRDÉSEK AZ EURÓPAI UNIÓ JÖVŐJÉRŐL

CSOPORTMUNKÁBAN TÖRTÉNŐ FELDOLGOZÁSRA

f FOGALOMTÁR

felzárkózás, államszövetség, bővítés, gazdasági növekedés, versenyképesség, stabilizáció, uniós költségvetés, politikai unió, energia-hordozó-importőr, népességfogyás, bevándorló, előregedő társadalom

Az Európai Tanács a cselekvési programjában célként az USA gazdasági erejéhez való **felzárkózást** jelölte meg. Ennek megvalósulásához több kérdésre is választ kell találnia az Uniónak.

- Meddig bővíthető az Európai Unió?
- Fokozható-e az integráció?
- Hogyan csökkentheti versenyhátrányát az EU az USA-val, Japánnal, Kínával és a feltörekvő gazdaságokkal szemben?
- Hogyan lehet az energiatülszórtséget csökkenteni, a környezetet megóvni?
- Hogyan kezelhetők az öregedő népességű kontinens társadalmi, gazdasági konfliktusai?

A BŐVÜLŐ EURÓPAI UNIÓ

Az Európai Unió néhány évtized alatt egy hattagú nyugat-európai szövetségből egy 28 országból álló, Európa nagy részét magában foglaló **államszövetséggé** vált. A **bővítési folyamat** nem lezárt. Az EU kapuja nyitott minden olyan európai ország előtt, amely demokratikus berendezkedésű és piacgazdaságot működtet. Továbbá államigazgatása alkalmas a tagságból eredő jogok érvényesítésére és a köteleességek betartására.

Az Európai Unió bővítésének határait földrajzi elhelyezkedésétől és történelmi, kulturális kapcsolataitól függően valamennyi EU-tagállam máshol húzná meg. A déli tagországok pl. Európa részének tekintik a Földközi-tenger medencéjét is, amelyhez szoros szálak fűzik. Kelet-Közép- és Délkelet-Európa számára viszont elképzelhetetlen, hogy miközben Törökország felkerül „Európa térképére”, Ukrajna lemaradjon onnan.

Norvégia, Izland és Svájc számára az EU egy lehetősége: ha úgy döntenek, bármikor beléphetnek.

Alakítsatok csoportokat! Legyetek Ti egy-egy ország vagy országcsoport küldöttei a tárgyalásokon! Érveljétek országotok csatlakozása mellett!

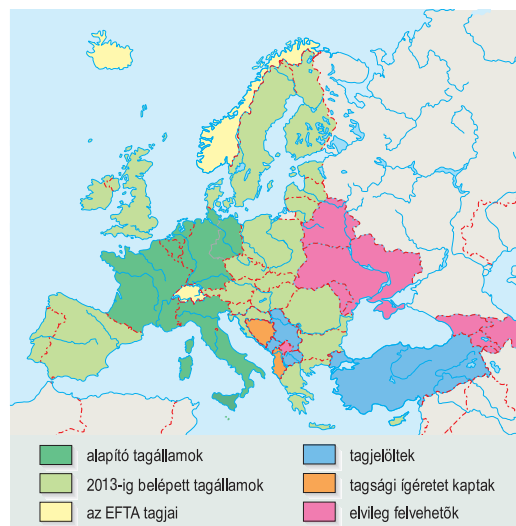
Mely ország(ok) belépését tartjátok belátható időn belül megvalósíthatónak? Indokoljátok meg a választotokat!

Nézzetek utána, miért nem tagja az Európai Uniónak a világ egyik leggazdagabb állama, Svájc!

Ha az Európai Unió végső határainak kijelölése nem is tűnik reális lehetőségnek, az EU bővítése a következő években lelassulhat.

A bővítés mellett szóló érvek azonban változatlanul érvényesek lesznek. A **gazdasági növekedéshez** szükség van **új piacok** meghódítására. Az új **befektetési lehetőségek** az EU-tagállamok számára komoly hasznot hoznak, és munkahelyeket teremtenek. A modernizáció és a **versenyképesség** hajtóereje az egész EU-ban a bővítés. Emellett Európa politikai és gazdasági szerepét is növeli a világban. Az EU-nak ugyanakkor saját nyugalma, biztonsága érdekében is szüksége van új tagállamokra. Önmagában már az uniós tagság lehetősége is **stabilizáló**, a demokratikus folyamatokat erősítő hatást gyakorol a kontinens konfliktusaira.

127.1. Az Európai Unió lehetséges bővülése

tusokkal terhelt térségeiben. Így közvetve az Európai Unióban is javulhat a biztonságérzet.

A bővítésből származó kétségtelen előnyök ugyanakkor mit sem érnek, ha ennek az Európai Unió megyengülése, vívmányainak elvesztése lenne az ára.

Nézzetek utána, milyen félelmek fogalmazódtak meg a befogadó, illetve a csatlakozó országokban egy-egy bővítés alkalmával! Mennyire igazolódtak be ezek?

Milyen hatást gyakorolna további tagok felvétele az Unió döntésmechanizmusára?

Keressetek példát a hétköznapjaitokból! Hogyan változik meg a kompromisszumkötés lehetősége, ha egy kisebb, és hogyan, ha egy nagyobb csoportban próbáljátok azt kialakítani?

A befogadóképesség egyik sarkalatos kérdése az új tagállamokkal bővülő Európai Unió finanszírozása. Ahhoz, hogy az integráció továbbra is működőképes legyen, elengedhetetlen az uniós **költségvetés** szerkezetének átalakítása.

Időről időre felmerül a bevételek egy uniós adón keresztül történő biztosításának ötlete. Ennek előnye az egyszerűség és az átláthatóság lenne.

Milyen érveket tudsz felhozni az elképzelés ellen?

A bővítés alternatívjaként egyre gyakrabban merül fel az ún. **többsebességű Európa** kialakításának gondolata. A „szomszédságnál több, tagságnál kevesebb” elv szerint az EU egy közös, korlátozások

128.1. A zágrábi kormányépületen 2013-ban a horvát mellé odakerült az Európai Unió lobogója is

nélküli belső piacot építene ki a szóban forgó országokkal anélkül, hogy az uniós döntéshozatalba és a politikai együttműködésbe bevonná őket.

Hogyan viszonyulnak az „új” országok a többsebességű Európa gondolatához? Hogyan változna a költségvetés mai kedvezményezettjeinek helyzete a további bővítés(ek) esetén?

FOKOZHATÓ-E AZ INTEGRÁCIÓ?

Az integrációs folyamat legmagasabb foka a **politikai unió**. Ebben a tagállamok politikai intézményei összefonódnak, a nemzetállamokat pedig felváltja az egységes politikai szerveződés.

„A magyar nemzetiségű olimpiai bajnok tiszteletére felvonták az európai zászlót és eljátszották az európai himnuszt.” (Részlet egy jövőbeli újságcikkéből.)

Rendeztetek vitát arról, hogy mennyire tartanátok elfogadhatónak az Európai Egyesült Államok létrejöttét! Használjátok fel a következő fogalmakat: monarchia, köztársaság, kormány, miniszterek, nyelv, nemzeti ünnepek, hagyományok!

AZ ENERGIA FOGSÁGÁBAN

Napjainkban az Európai Unió a világ legjelentősebb **energiahordozó-importőre**.

BESZÉDES SZÁMOK, TÉNYEK

Az EU-28 energiaszükségletének több mint a felét importból fedezi. Ez az arány 2030-ra várhatóan 70%-ra nő. Különösen a nyersolaj esetében jelentős az importfüggőség: a szükséglet több mint háromnegyede külső országokból érkezik. A földgáznál az import részaránya 55%, a kőszén esetében pedig 33%.

Európa nagyfokú importfüggősége a jövőben tovább növekedhet.

Az orosz Gazprom energiamonopólium, miután nem tudott megállapodni Ukrajnával a gázár emelésének mértékéről, 2006 első napjaiban elzárta az Ukrajna felé vezető gázcsapokat. Az orosz–ukrán gázvitába – közvetítőként – azonnal bekapcsolódott az EU. Érthető volt a nagy sietség. Az EU ugyanis gázszükségletének kb. negyedét Oroszországtól szerzi be, ami Ukrajnán keresztül érkezik az európai elosztóhelyekre.

Hasonló helyzet alakult ki 2009 januárjában is.

Az esetek egyértelművé tették az Európai Unió számára: mielőbb átfogó energetikai megállapodást kell kötnie Oroszországgal és a tranzitországokkal.

Nézz utána! Mely uniós országok függenek leginkább az orosz földgáztól? Mely országokon haladnak keresztül az orosz földgázvezetékek?

Milyen uniós tervek célozzák az orosz földgáz, illetve az ukrán tranzitútvonal kiváltását?

129.1. Az ITER látványterve

Az EU-nak mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy e vészes importfüggőség csökkenjen. Ez csak átfogó **takarékossági** intézkedések révén valósítható meg. Segítheti az energiahordozók **hatékonyabb** felhasználása, valamint az **alternatív** energiarendszerek, például a megújuló energiák fokozott alkalmazása.

Készítetek olyan plakátot, montázst, amely az energiatakarékosságra (vagy a pazarlásra) hívja fel a figyelmet!

Hogyan tudná csökkenteni az energiafelhasználás mértékét egy átlagos háztartás és egy társasház? Nézz utána, hogy milyen programok segítik őket ebben!

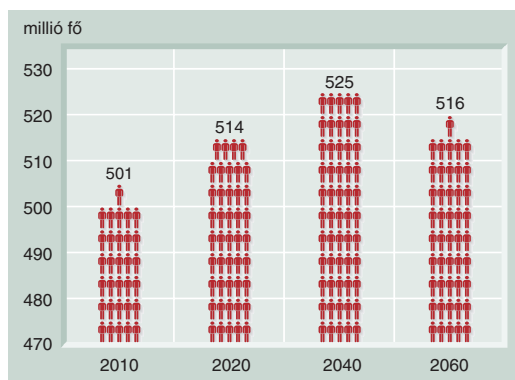
Bár rövid távon aligha jelenthet megoldást, érdekesség, hogy 2007 nyarán megkezdődött a Nemzetközi Termonukleáris Kísérleti Reaktor (ITER) építése a franciaországi Cadarache-ban [kádárás]. A mintegy tízmilliárd euróba kerülő beruházás során egy olyan kísérleti erőmű felépítését és üzemeltetését határozta el közösen az Európai Unió, az Amerikai Egyesült Államok, Oroszország, Kína, Japán, Dél-Korea és India, amely a Napban végbemenő fúziós energiatermelő folyamatokat próbálja utánozni.

Ha az ITER sikeres lesz, komoly előrelépést jelenthet az emberiség energiagondjainak megoldása felé. Ez a technológia ugyanis korlátlan mennyiségű olcsó és tiszta energiát ad radioaktív hulladék keletkezése vagy a környezet bármiféle szennyezése nélkül. A kísérleti reaktor felépítése legkevesebb 10 évig, maga a kísérleti program 30 évig is eltarthat.

Nézz utána! Miben különbözik egy hagyományos atomerőmű működésétől a tervezett reaktor?

Az Európai Bizottság az ún. Zöld Könyvben hirdette meg az Unió átfogó energiapolitikai stratégiáját. Kulcsszavai: fenntarthatóság, versenyképesség, ellátásbiztonság.

Magyarazzátok meg, hogy mit jelentenek ezek a fogalmak!

129.2. Az EU-28 népességének becsült változása 2060-ig

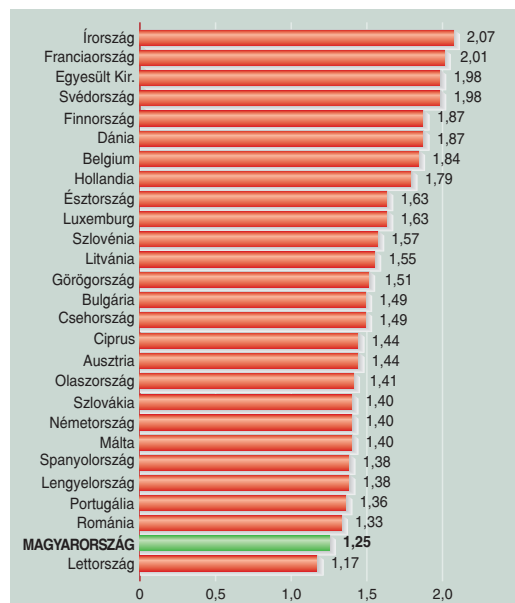
A „VÉN” EURÓPA

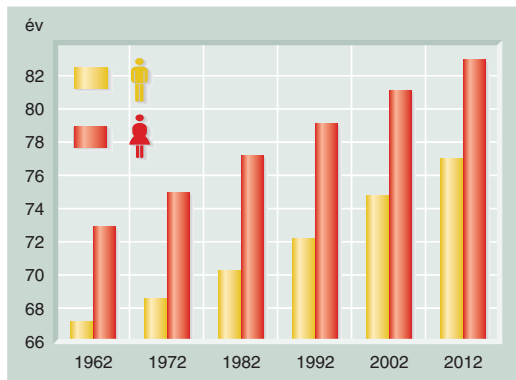
Mely tényezőktől függ a népesség számának alakulása?

Az Európai Unió Földünk harmadik legnépesebb „állama”. *Nézzetek utána jelenlegi népességszámának!*

Az előrejelzések szerint az Európai Unió lakosságának száma 2045-ig lassan, de nő, utána viszont csökkenni kezd.

129.3. Az egy szülőképes korú nőre jutó világrahozott gyermekek száma Európában (2012). *Rendezzettek vitát arról, mi az oka, hogy a gazdag Európa lakosai egyre kevesebb gyermeket vállalnak! Hogyan lehetne ezen változtatni?*

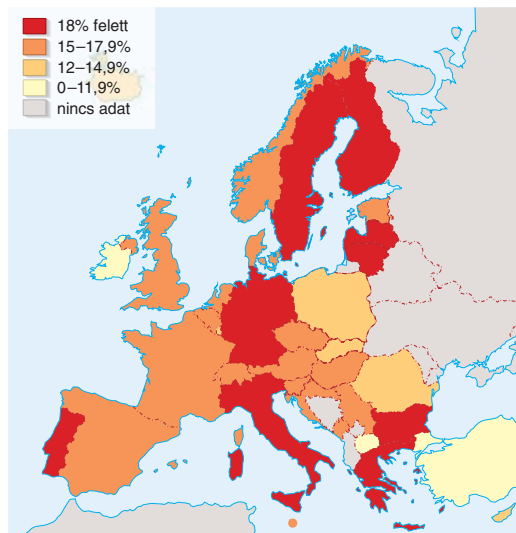
130.1. A férfiak és a nők születéskor várható élettartamának alakulása az EU-ban. (Az adatok az adott év tagállamaira vonatkoznak.) Nézzetek utána! Mekkoraik ezek az értékek egy afrikai fejlődő országban, Japánban, illetve hazánkban?

2060-ig Németországban 82 millióról 66 millióra csökken a lakosság száma. Ugyancsak népességfogyás figyelhető meg Bulgáriában, Észtországban, Lettorszában, Litvániában, Magyarországon, Lengyelországban és Romániában. Kelet-Közép-Európa lakosságsszáma összességében 192 millióról 162 millióra apad.

Hogyan lehetne megállítani a **népességfogyást**? Ahhoz, hogy a későbbiekben ne csökkenjen Európa népessége, minden nőnek – a mai „1,57” gyermekkel szemben – „2,1” gyermeket kellene a világra hoznia. Tehát a tagállamokban növelni kellene a gyermekvállalási kedvet.

Elgondolkodtató, hogy az EU-tagjelölt Törökország lakossága az elkövetkező ötven évben 70 millióról várhatóan mintegy 100 millióra fog nőni. Ez ellensúlyozhatná Kelet-Közép-Európa ugyanebben az időszakban várható népességszökkenését.

A másik lehetőség minél több **bevándorló befogadása**. Európa mindig is próbált menedéket nyújtani az ajtaján kopogatóknak. Úgy tűnik, hogy a befogadókészség kontinensünknek most már elemi érdeke lesz. Ez a megoldás ugyanakkor társadalmi és politikai feszültségeket gerjeszt.

130.2. A 65 éven felüliek arányának alakulása Európában (2012)

Rendezzettek vitát arról, hogy milyen előnyökkel vagy hátrányokkal jár a bevándorlók befogadása!

Értékeljétek a folyamatot a befogadó és a kibocsátó ország szempontjából!

Európa népesedési problémáját tovább súlyosbítja az – az egyébként kedvező folyamat –, hogy emelkedik a születéskor várható élettartam. Ennek következtében megnő az idős korúak aránya, azaz **előregszik a társadalom**.

BESZÉDES SZÁMOK, TÉNYEK

Az előrejelzések szerint 2050-re 77%-kal, azaz 58 millió fővel nő a 65 évesnél idősebbek száma. Köztük 174%-kal, azaz 32 millióval lesznek többen a 80 éven felüliek. A születéskor várható élettartam növekedése miatt a közeljövőben a mostani 4 helyett 2 munkaképes korú európainak kell majd eltartania egy-egy 65 évesnél idősebb honfitársát.

Vitassátok meg! Elégséges-e a nyugdíjkorhátár megemelése a probléma kezelésére?

ELLENŐRIZD TUDÁSOD!

1. Milyen előnyökkel, illetve hátrányokkal járna az Európai Unió további bővítése?
2. Hogyan fokozódhat az integráció az Európai Unióban?
3. Milyen eszközökkel próbálja csökkenteni energia-importjának mértékét az EU?
4. Mely népesedési-társadalmi problémákra kell választ adnia az Európai Uniónak?

V. fejezet

**A GLOBÁLIS
KIHÍVÁSOK**

A NAGYVÁROSOK TÁRSADALMI ÉS KÖRNYEZETI PROBLÉMÁI

FOGALOMTÁR

bevándorlás, természetes szaporulat, nyomor-nyegyed (slum), urbanizációs ártalmak

Magyarázd meg a 9. osztályban tanultak alapján az urbanizáció kettős jelentését! Melyek a városfejlődés szakaszai és legfontosabb jellemzői?

A városok Földünk felszínének kb. 3%-át foglalják el, de az erőforrások több mint 75%-át fogyasztják el. Bolygónk lakosságának már több mint fele város lakó és ez az arány tovább növekszik. A **nagyvárosok** növekedésének legfőbb oka, hogy ezek a **globális gazdaság** legfontosabb színhelyei. Ezért a **globális problémák** is itt jelennek meg a legösszettebben, a legmarkánsabban és a legellentmondásosabban.

Ebből a problémakörből villantunk fel néhány példát alátámasztva.

A VÁROSOK TOVÁBBI NÖVEKEDÉSE

Az ENSZ előrejelzése szerint az elkövetkező időszakban a legerőteljesebb **népességgyarapodás** döntően a kis és közepes jövedelmű országok városaiban várható. A ma még falusias jellegű Ázsiá-

228.1. Mexikóváros – szmog Latin-Amerikában

228.2. Tokió: egy tipikus globális város. *Keress összefüggést a telekárak és az épületek magassága között!*

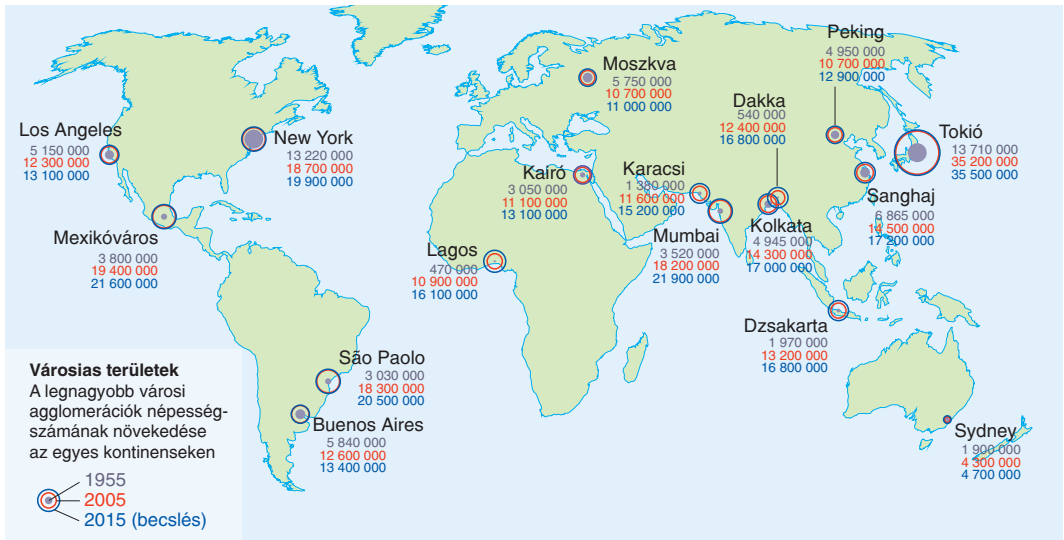
ban és Afrikában megkétszereződhet a város lakók száma. 2030-ra várhatóan 3,4 milliárd fő lesz.

A népességszám intenzív növekedése a fejlődő világ nagyvárosaiban egyrészt a **városba áramlásnak** (a bevándorlás), másrészt a már ott élők magas **természetes szaporulatának** köszönhető.

Az afrikai városnövekedés egyik példája **Kairó**, Egyiptom fővárosa. Lakóinak száma meghaladja a 16 millió főt elővárosaival együtt (azok nélkül is közel 8 millió). Kairó Afrika legnépesebb városa. Népessége az 1960-as évek óta megduplázódott. Különösen az elővárosokban élők száma nőtt meg. A vidéken élő egyiptomiak munkalehetőség reményében özönlenek a fővárosba, de a megélhetést biztosító munkahely a többség számára ott is elérhetetlen marad.

228.3. Kairó – szmog Észak-Afrikában

229.1. A világ felduzzadó nagyvárosai. (Forrás: National Geographic Földközelkép) Hasonlítsd össze a fejlett és a fejlődő országok városi lakosságának eddigi és várható növekedését! Mely térségben lesz várható „városrobbanás”?

NYOMOR ÉS LUXUS

A fejlődő országok nagyvárosai ellentmondásos képet mutatnak. A luxuslakónegyedek, az égbetörő irodaépületek, az elegáns bevásárlóutcák éppúgy részei a városoknak, mint a városzéli bádognyűk.

A városlakó népességből egymilliárd fő már napjainkban is **nyomornegyedekben** (úgynevezett **slumokban** (ejtsd: szlamokban) él. Ezekben hiányzik az élet alapvető szükségletei közül az egészséges ivóvíz, a csatornázás, a stabil ház/lakás, a tulajdon- és a közbiztonság és nem utolsósorban a munkalehetőség.

Mexikó fővárosa, **Mexikóváros** a már említett Kairóhoz hasonló átalakuláson megy keresztül. Az elővárosokkal – melyek zöme bádognyű – együtt 21 millió megaváros lakosságát csak megbecsülni lehet, annyira nehéz ellenőrizni a bevándorlás mértékét. Van olyan városrész, melyben 1960-ban még csak 50 ezer fő élt, ma viszont 2 millió. Ezekben nincs, vagy akadozik az áramellátás, a víznyerő rétegek pedig képtelenek ellátni a folyamatosan bővülő vízigényt. Hiányzik a csatornázás is, lényegében nem létezik egészségügyi ellátás. A városban szinte folyamatosan **szmog** van az elavult, de népes autópark miatt, a közlekedési dugók szinte egymásba érnek. A levegőminőséget rontja, hogy a város igen magasan, 2400 méteres tengerszint feletti magasságban fekszik. Miért vonzó mégis a **bevándorlók** számára a város? Azért, mert ott jobb megélhetést, munkalehetőséget remélnek.

Az urbanizáció mind az emberiség fejlődése, mind az emberi jogok szempontjából globális kihívást jelent.

AZ URBANIZÁCIÓ HATÁSAI

A **nagyvárosok** sok tekintetben inkább **problémának** tűnnek, és nem megoldásnak.

A nagyvárosok infrastruktúrájának fenntartási és fejlesztési költségei egyre nőnek (elektromos-, víz-, gázvezetékek, csatornázás, telefon-telekommunikációs hálózat), a városi élet **drágul**.

A városokban az árak általában mindenütt magasabban (termékek, szolgáltatások, ingatlanok). A Föld azonban e tekintetben sem egységes: a nagyvárosok a megélhetési költségek szerint is különböznek. Az „Economist” gazdasági szaklap minden évben közzéteszi a világ legdrágább városainak rangsorát. 2013-ban a listát Tokió és Osaka vezette. Tokió már évtizedek óta a rangsor elején foglal helyet. Előkelő helyezést mondhat magának többek között Sydney Ausztráliában, Oslo Norvégiában, Zürich Svájcban, továbbá Szingapúr.

A nagyszámú népesség egyre nagyobb hányada válik a **fogyasztói** (túlfogyasztó) **társadalom** foglyává. Ez megnyilvánul pl. a vízfogyasztásban és a vízszennyezésben, a hulladéktermelésben, az elektromos energia felhasználásában. A **lakás-hiány**, a **munkanélküliek**, a **hajléktalanok** szín-

230.1. Buenos Aires egyik nyomornegyede

230.2. Buenos Aires másik arca

tén valamennyi nagyvárosban társadalmi problémákat gerjesztenek. *Mit jelent a gettósodás?*

A rohanó élettempó, a **zajszennyezés**, a **zűfoltosság** okozta **stressz** rontja az itteni **életminőséget**.

A lakó- és munkahely, továbbá a települések közötti távolság megköveteli a **közlekedési hálózat** kiépítését, korszerűsítését. A tömegközlekedés, de főként az autóforgalom rohamos növekedése súlyos **levegőszennyezéssel** jár. A közlekedési dugók lelassítják a forgalmat, növelik az üzemanyag-fogyasztást.

A nagyvárosi életforma a Földön mindenütt ártalmas az egészségre. A WHO szerint a városlakók 92%-a él olyan környezetben, ahol a levegő szennyezettsége meghaladja az egészségre ártalmas határértéket. Ezek a hatások is fokozottan jelentkeznek a fejlődő, illetve a feltörekvő országokban. Erre példa Peking. A kínai főváros levegője a fejlődő ipar, a közlekedés, és különösen a szénalapú fűtés miatt rendkívül szennyezett korommal és füstgázokkal. Ez az utóbbi évtizedben drámaian megnövelte a tüdőrákban szenvedők számát és arányát. A világméretű probléma kezelésére a WHO meghirdette az „Egészséges Városok” programot.

Mindezek mellett a városok lakóterületének növekedése, az ipari üzemek, a városkörnyéki bevásárlóközpontok, az ipari parkok, a közlekedési és egyéb infrastrukturális létesítmények

csökkentik a zöldfelületeket, a mezőgazdasági termőterületeket.

Az **urbanizációs ártalmak** láncolatot alkotnak, és egyaránt sújtják a fejlett, illetve a fejlődő világ városaiban élőket.

Az urbanizáció az általa létrehozott problémák ellenére kulcsfontosságú lehetősége annak, hogy az emberek **fenntarthatóan** használják a természeti erőforrásokat. Ma már egyre több példát látunk arra, hogy a természet és az ökológiai rendszerek által nyújtott szolgáltatásokat újra felfedezik és ésszerűen hasznosítják a városlakók.

Kutass pozitív példák után!

230.3. Üzemcsarnokból kialakított modern, nagy alapterületű lakás, ún. loft New Yorkban

ELLENŐRIZD TUDÁSOD!

1. Mik az okai az urbanizációnak, a városlakók egyre növekvő létszámának?
2. Mi a különbség a fejlett és a fejlődő országok nagyvárosainak fejlődésében, városképében?
3. Melyek az urbanizáció pozitív és negatív hatásai?